

İLKÖĞRETİMİN BİRİNCİ KADEMESİNDE SINIF ÖĞRETMENİ YETİŞTİREN OKULLARIN PROGRAMLARININ ANALİZİ VE KARŞILAŞTIRILMASI

*Doç.Dr. Sefer ADA**

ÖZET

Teknoloji ve bilgi sistemlerinin büyük bir hızla gelişmesi, öğretmen adaylarından beklenen bilgi, beceri ve tutumları da farklılaştırmaktadır. Öğretmen adaylarının gelişen çağa ayak uydurabilmesi, mesleğin gerektirdiği özellikleri kazanabilmesi bağlamında öğretmen yetiştiren kurumların programları da geçmişten günümüze sürekli olarak değişime uğramıştır.

Bu çalışmada, geçmişten günümüze, ilköğretimin birinci kademesine sınıf öğretmeni yetiştiren okulların programlarının çeşitli yönlerden analiz edilmesi ve karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: İlköğretim, Sınıf Öğretmenliği, Eğitim Programı

* Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi

**THE ANALYSIS AND COMPARISON OF THE TEACHER TRAINING
PROGRAMS OF PRIMARY EDUCATION**

SUMMARY

The fast development of technology and knowledge systems leads to differentiation in knowledge, skills, and attitudes of the teacher candidates. The teacher training programs have been changing continuously in terms of achieving the target features of an ideal teacher within the contemporary world.

In this study it is aimed to investigate and compare the teacher training programs of primary education in different aspects.

Key Words: Primary Education, Primary School, Teacher Training, Education Programme.

Bireylerin davranışlarında belirlenen hedefler doğrultusunda değişiklik yapma süreci olarak tanımlanan eğitimin en bilinçli öğelerinden biri insandır. Bunun için bir toplumda en önemli yatırımlardan biri insana yapılan yatırımdır. Örgütlerdeki insan kaynaklarına yapılan yatırımın göstergelerinden belki en önemlisi; bireyin kendini geliştirme aracı olan öğrenme sürecine yapılan katkıda gizlidir (Töremen, 2001, s.9).

Çağımızda insan kaynaklarına yapılan yatırım ile bilgi toplamı arasında yakın bir ilişki vardır. İnsana yapılan gerçekçi yatırımdan sonra; öğrenen birey bizi öğrenen örgüte o da öğrenen topluma götürür (Fındıkcı, 1996, s.286).

İnsana yapılan yatırım iyi planlanır ve gerçekçi nitelikte olursa, bu da kalkınmada önemli bir gösterge olur. Bir kalkınma ihtiyacı içinde olduğumuz inancı, bugün memleketimizde birliğimizi muhafaza eden ortak inançlar arasındadır. İçinde bulunduğumuz şartlardan memnun değiliz veya en azından onlarla yetinmek istemiyoruz. Şartlarımızın çağdaş uygarlık düzeyine uygun hale getirilmesi ideali, gün geçtikçe daha çok ağırlık taşımaya devam etmektedir (Ertürk, 1972, s.1).

Eğitimin kalkınmadaki önemi, 1900'lu yıllardan sonra daha iyi anlaşılmıştır. İnsanların eğitim aracılığıyla bireysel ve kurumsal alanlarda değişiklik yapabileceklerine olan inançları her geçen gün giderek artmaktadır. Nitekim diğer toplumlarda olduğu gibi, Türk toplumunda da insana dayalı olarak bilgi ve teknoloji, doğal çevreden, siyasal yapıdan, ekonomik sistemler ve ilişkilerden ve nüfus büyüklüğünden kaynaklanan çevresel kaynaklı değişimler olmuştur (Gökçe, 2000, s.7-9).

Değişme aracı olan eğitim, giderek bir insanın temel hakkı olan okuma –yazma ve matematik gibi bazı temel alanlarda öğretim yapmanın ve beceri kazandırmanın ötesinde farklı bir anlam kazanmaya başlamıştır (Çağlar, 2001, s.81-82).

Toplumsal gelişme ve değişimde eğitimin önemini düne göre daha iyi kavrayan yöneticiler, öğretmen yetiştirmeye özel bir önem vermişlerdir. Türkiye'deki öğretmenliğin bir meslek olarak kabul edilip, öğretmen eğitimine özel programlarla ve kendine özgü kurumlarda yapılması gerektiği fikrinin hayata geçirildiği 1848 yılından bu yana geçen yüz elli yıllık süre içinde, bu mesleğin eğitimin gerçekten, ilgi çekici bir değişim geçirdiği görülmektedir (Oktay,1998, s.137).

SINIF ÖĞRETMENİ YETİŞTİREN OKULLARIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Ülkemizde ilköğretimin birinci kademesine sınıf öğretmeni yetiştiren öğretmen okullarının 1924 yılından önce ilkokul sonrası 4 yıl olan öğretim süreci, 1924 'te 5 yıla, 1932-1933 öğretim yılında da 6 yıla çıkarılmıştır. Bu sürenin ilk üç yılında ortaokul programı, ikinci üç yılında ise mesleki yetiştirmeye ağırlık veren yetiştirme programı uygulanmıştır.

Öğretmen okullarının süresi 1970-1971 öğretim yılından itibaren ilkokul üzeri 7, ortaokul üzeri ise 4 yıl olmuştur.

1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle zorunlu ilköğretimin 5 yıldan 8 yıla çıkartılması öngörülmüştür. Bu durum öğretmen yetiştirme programlarını da etkilemiştir. 1974-1975 öğretim yılından itibaren öğretmen okulları önce öğretmen liselerine, daha sonra da Anadolu öğretmen liselerine dönüştürülmüş ve sınıf öğretmeni yetiştiren Eğitim Enstitüleri lise üzeri iki yıllık program uygulamışlardır. 1982 yılında Eğitim Yüksek Okulu adını alan bu okullar, 1990 öğretim yılına kadar iki yıl, bu tarihten de sonra 4 yıl olarak öğretimini sürdürmüştür (YÖK, 1998, s.3-7).

Sınıf Öğretmeni yetiştiren okullar 1924 den zamanımıza kadar geçen sürede sık sık program ve ad değişikliği yapmışlardır. Önce öğretmen okulu, 1927-1928 öğretim yılında Köy Muallim Mektebi, 1930'lu yıllarda Eğitim Yurtları, Köy Eğitim Kursları, 1940 yılında 3803 sayılı yasa ile Köy Enstitüleri, 1953 yılından itibaren Öğretmen Okulu, 1974-1975 öğretim yılında Eğitim Enstitüleri, 25 Temmuz 1982'de Eğitim Yüksek Okulları , 03.07.1992 tarih ve 3837 sayılı kanunla Eğitim Fakülteleri Sınıf Öğretmenliği Bölümü haline getirilmiştir. Son olarak da yeniden yapılanmayla birlikte İlköğretim Bölümü içinde Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'na dönüştürülmüştür.

SINIF ÖĞRETMENİ YETİŞTİREN OKULLARIN PROGRAMLARININ ANALİZİ

İlköğretimin birinci kademesine öğretmen yetiştiren okulların programları irdelenirken bilişsel, amaçların ve öneminin açıklanmasında fayda vardır.

İlköğretim; her Türk çocuğunun iyi birer yurttaş olabilmesi için temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlık kazanmasını, milli ahlak anlayışına uygun olarak yetişmesini, ilgi ve yeteneklerinin doğrultusunda hayata ve bir üst öğrenime hazırlanmasını sağlayan bir kurumdur (M.E.B. ,2002, s.44).

Ülkemizde ve dünyada örgün ve yaygın eğitim sistemi içinde, zorunlu olan tek okul, İlköğretim Okulları'dır. Bu da temel eğitimin öneminden kaynaklanmaktadır.

İlköğretim;

1. Temel bir insan hakkı;
2. Ekonomik büyümenin “olmazsa olmaz” koşulu;
3. Nitelikli teknik ve yönetsel kadroların kronolojik kıtlığını gidermenin bir amacı;
4. Bireylerin özellikle modern sektörde daha iyi gelir getiren işlere sahip olmasının pasaportu;
5. İnsanları eski fikirlerden ve batıl inançlardan arındırmanın bir amacı;

6. Daha iyi seçmenler yetiştirme, demokratik ve siyasal süreçlere daha iyi katılmanın bir özendiricisi olarak görülmelidir (Bishop,1989, Aktaran: Kavalı,1997, s.11).

İlkokul öğretimi Cumhuriyet Tarihi boyunca, ülkenin en önemli eğitim konularının başında yer almıştır. Buna paralel olarak bu kademeye öğretmen yetiştirme alanında bazı önemli adımlar atılmıştır (Öztürk, 200, s.230). Türkiye, öğretmen yetiştirme bakımından bazı iniş çıkışlara karşın, özgün ve başarılı, modelleri de içeren zengin bir deneyime sahip olmuştur (Oktay,1998, s.22-27).

Öğretmen yetiştirme konusunda zaman zaman arayışlara giren Milli Eğitim Bakanlığı geçmişte değişik modelleri içeren programlar uyguladı. Eğitim programlarında zamanla meydana gelen değişikliklerin ardında nelerin bulunduğunu araştırmak ve bunları etkileyen sosyal, siyasal, ekonomik vb. güçleri incelemek gerekir. Çünkü dayandıkları felsefeler açık bir biçimde ifade edilmiş ve edilmemiş de olsa eğitim sistemleri genellikle, ait oldukları ülkelerin toplumsal yapı ve felsefelerini yansıtırlar.

Öğretmen yetiştirmek amacıyla değişik zamanlarda yapılan program değişikliklerinden bazıları başarılı olamadığı için hayal kırıklığı yaratmıştır. Program hazırlayıcıları Ertürk 'ün (1972) belirtmiş olduğu gibi üç önemli noktayı göz önünde bulundurmaktadır. Bunlar;

1. Eğitilecek kişide hangi davranış değişmelerinin neden meydana getirilecek?
2. Bu iş en etkili nasıl yapılabilir?
- 3.Uygulamanın istenilen yönde etkili olduğundan nasıl emin olunabilir? (Ertürk,1972, s.1)

Zamanımıza değin öğretmenliği kişinin yaşamında ana-babadan da ileri bir yere getirme iddiasında olma , nesilleri onları yaratacağımıza inanma, kalkınmada onlara bel bağlama eğilimleri uygulamayı etkileme dereceleri ne olursa olsun , canlılığını koruyamamıştır (Ertürk, 1972, s.16-17).

Bir öğretim programı geliştirdiği yeterlikler, kazandırdığı ilgi ve tutumlar ve tanıdığı iş ve meslek fırsatları bakımından öğrenci için çok önemli olabilir. Bu öğretim programının hem önemli, hem de önemsiz olan bazı ayrıntıları kapsamakta olabileceğinden de kuşku yoktur. Bu öğretim programı duruma göre etkili yada etkisiz bir şekilde uygulanmakta olabilir. Bu öğretim programında kapsanmış olan bazı öğeler öğrenciler tarafında uzun süre unutulmayarak tekrar tekrar kullanılacak şeyler olabileceği gibi, bazı öğeler çabucak unutulmuş bir daha kullanılmayacak şeyler de olabilir (Bloom, 1979, s.140).

Ülkemizde sınıf öğretmeni yetiştiren okullar öğrenim süresi ve diploma derecesine göre; Ortaöğretim düzeyinde diploma veren İlköğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri, ön lisans diploması veren iki yıllık Eğitim Enstitüleri ve iki yıllık Eğitim Yüksek okulları, lisans

diploması veren dört yıllık Eğitim Yüksek Okulları ve Eğitim Fakülteleri olmak üzere üç çeşit diploma verilmektedir.

Programları karşılaştırırken; her okulda öğrenim süresi için de okutulan teorik ve uygulamalı dersler; alan dersleri, öğretmenlik formasyonu, genel kültür ve seçmeli yan alan dersleri olmak üzere dört kategoriye ayrılmıştır. Her ders saati 1 kredi olarak kabul edilerek aşağıda bir tablo oluşturulmuştur. Bu tabloda her kategoride okutulan dersler önce kredi olarak gösterilmiş sonra da bunun toplam kredi içindeki yeri yüzde olarak ifade edilmiştir.

Tablo 1: İlköğretim 1. Kademe Öğretmen Yetiştiren Lise Düzeyi, Önlisans Ve Lisans Programlarının Alan Dersleri, Öğretmenlik Formasyonu, Genel Kültür Ve Seçmeli Dersler Açısından Kredi Ve Kredi Dağılımı Karşılaştırılması

	ALAN DERSLERİ		ÖĞRETMENLİK FOR. DERSLERİ		GENEL KÜLTÜR		SEÇMELİ VE YAN ALAN DERSLERİ		TOPLAM	
	KREDİ	DAĞILIM	KREDİ	DAĞILIM	KREDİ	DAĞILIM	KREDİ	DAĞILIM	KREDİ	DAĞILIM
Eğitim Fakülteleri (1998 Öncesi)	84	% 54	39	% 25	15	% 10	18	% 12	156	% 100
Eğitim Fakülteleri (1998 Sonrası Yeniden Yapılanma)	99	% 65	32	% 21	13	% 9	8	% 5	152	% 100
Eğitim Enstitüleri	35	% 29	20	% 17	22	% 18	43	% 36	120	% 100
Eğitim Yüksekokulları (İki Yıllık)	84	% 66	20	% 16	24	% 19	-	-	128	% 100
Eğitim Yüksekokulları (Dört Yıllık)	93	% 50	50	% 27	28	% 15	14	% 8	185	% 100
İlköğretmen Okulları	132	% 69	25	% 13	33	% 17	-	-	190	% 100
Köy Enstitüleri	*	% 52	*	% 14	*	% 34	-	-	*	% 100

*Köy enstitülerinde; Kültür dersleri her sınıfa 22 saat (114 hafta); ziraat dersleri ve çalışmaları her sınıfa 11 saat (58 hafta). teknik dersler ve çalışmaları her sınıfa 11 saat (58 hafta) verilmektedir.

(Akyüz,1982, s.252; Öztürk, 1998: 128-1

Tablo 1'e göre Ortaöğretime dayalı ilkokul öğretmeni yetiştiren okullar üç yıllık süre içinde toplam 190 kredilik teorik ve uygulama çalışması yapmakta; bunun %69'u alan, %13'ü öğretmenlik formasyonu, %17'si de genel kültür derslerinden oluşmaktadır. Yan alan dersi yoktur; yalnız zorunlu dört öğretmenlik formasyon dersinin bir tanesi seçmeli ders grubu olarak eklenmiş olup, öğrenciler, Eğitim Araçları, Rehberlik, Okul Öncesi Eğitim, Özel Eğitim ve Halk Eğitimi derslerinden birini seçmektedir. Meslek derslerinde öğrencilerin eğitimlerine göre bu derslerden birisini seçmeleri hem eğitim biliminin ilkelerine hem de demokratik anlayışa daha uygundur. Genel kültür dersleri içinde yabancı dilin ağırlığı diğer derslerden fazladır. Alan dersleri içinde de matematiğin ağırlığı diğer derslere nazaran oldukça fazladır.

Programa bir bütünlük içinde bakıldığında, derslerin dağılımının nispeten dengeli ve seçmeli derslerde günün ihtiyaçlarına cevap verecek niteliklere uygun olduğu görülmektedir. Ortaöğretim düzeyinde sınıf öğretmeni yetiştiren Köy Enstitüleri'nde okutulan dersler öğretmen yetiştiren okullardaki ders dağıtım formatından çok farklıdır. Bu okulun programında dersler kültür dersleri, ziraat dersleri ve çalışmalar temizlik dersleri ve çalışmalar adları altında okutulmaktadır. Öğretmenlik bilgisi dersleri, kültür derslerinin başlığı altında toplanmıştır.

Köy Enstitülerinin açık bulunduğu 1940-1953 yılları arasında, Türkiye'de nüfusun %60'ından fazlası köylerde yaşamakta idi. Bu okullarda; ziraat (tarla, bahçe ziraatı), hayvancılık (arıcılık, ipek böcekçiliği) ve köyde ihtiyaç duyulan bazı iş ve meslek becerilerini öğrenmeye, öğretmeye yönelik dersler okutulmakta idi. Kısaca iş ve meslek öğretimimizi esas alan dersler ağırlıkta idi. Bu bakımdan da meslek kültürü, öğrencilerin, işi başarma yeteneğinin tam olmasını, elinin işe yatkın olmasını, köy kültürüne ve yaşama seviyesine uygun bir anlayışa sahip olmasını hedeflemekteydi (Öztürk, 1998, s.83). Yalnız alan ve genel kültür dersleri değil, öğretmenlik bilgisi derslerinde de iş pedagojisi ağırlıklı olarak okutulmakta idi. Örneğin; Çocuk ve Ruh, İş Ruh Bilimi, İş Eğitimi ve Tarihi, İş Eğitimi vs.

Programa bir bütünlük içinde bakıldığında; programın kendi içinde uyumlu, uygulama ve iş ağırlıklı, hem öğretmen hem de köye yönelik yetişkin eğitimcisini yetiştirmeyi hedeflediği görülmektedir. Bağımsız bir Halk Eğitimi dersi olmamasına rağmen, okutulan bütün derslerde yetişkin eğitime yönelik bilgi ve uygulamalar ağırlıktadır.

Lise üzeri iki yıllık öğrenim süresi sınıf öğretmeni yetiştiren Eğitim Enstitüleri'nde toplam mezuniyet kredisi 120 saattir. Öğretmenlik formasyon dersleri program içinde önemli bir yere sahip olup (8 çeşit eğitim dersi okutulmakta) alan dersleri, öğretim ağırlıklıdır. Okul öncesi ve Özel Eğitim yardımcı yan alan olarak program içinde yer almaktadır. El Sanatları, Motor, Tarım, kooperatifçilik, İlk Yardım ve Sağlık Bilgisi gibi derslerde seçmeli dersler içinde yer almaktadır.

1982 yılında öğretmen yetiştiren okulların YÖK'e bağlanmasından sonra, iki yıllık Eğitim Enstitülerinin hem adı hem de ders programı değişmiştir. Eğitim Yüksek okulu adını alan bu okulda seçmeli dersler ve yan alan dersleri programda yer almıştır. Diğer programlarda pek rastlanmayan, biri birinin devamı olan dersler yer almıştır. Örneğin Temel Matematik I ve II, Resim-iş, Yazı ve Öğretimi I,II,III gibi ders çeşitleriyle iki yıllık toplam kredi sayısı 128'i bulmuştur. Bu durumuyla Eğitim Enstitüleri'ne yakın bir görünüm sergilenmiştir.

Sınıf öğretmeni yetiştiren iki yıllık Eğitim Yüksekokullarının dört yıllık öğrenim süresine çıkartılması, derslerin kredi ve sayısında da önemli değişiklikleri getirmiştir. Örneğin; iki yıllık Eğitim Yüksekokulları'nda 128 olan toplam kredi 185 'e yükseltilmiştir. Dersler önceleri programda olduğu gibi birbirinin devamı şeklinde değil (Fizik I, II gibi), bir genel (Temel Matematik), bir de o dersin öğretimi şeklinde programda yer almıştır. Ayrıca programda 8 çeşit yan alan dersi oluşturulmuş, her yan alan dersi için 14 kredilik dersin okutulması öngörülmüştür. Yan alan derslerinin program içindeki ağırlığı %8 düzeyindedir.

Sınıf öğretmenliği programlarında dört yıllık Eğitim Yüksekokulları'nın, Eğitim Fakültesi'nin bünyesinde bir bölüm olarak faaliyet göstermesinden itibaren, yeniden yapılanmanın gerçekleştiği 1998 yılına kadar ders kredi toplamı ve ders içerikleri bakımından önemli değişiklikler yapılmıştır. Örneğin; daha önceki programda 185 olan kredi sayısı, bu programda 156'ya düşürülmüştür. Öğretmenlik formasyon derslerine, Eğitimin Sosyal ve Felsefi Temelleri, Eğitim Programı ve Öğretimi I ve II, Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim gibi dersler eklenmiştir. Fakat Eğitim Yüksekokulları'nda yer alan seçmeli dersler ve yan alan dersleri bu programda hiçbir değişikliğe uğramadan aynen devam etmiştir.

1997-1998 öğretim yılından sonra Eğitim Fakültelerinin yeniden yapılandırılmasıyla, standart öğretmen yetiştirme hedeflenmiştir. Alan derslerinin program içindeki ağırlığı artırılmıştır. Öğretmenlik formasyonun derslerinin toplam kredi içindeki yeri %21 olmuştur. İlköğretim okullarında Okul Deneyimi I ve II dersleri gözlem şeklinde uygulamalı olarak düzenlenmiştir. Buna ek olarak 8. yarıyılı Öğretmenlik Uygulaması dersi konulmuştur. Yan alan dersleri kaldırılmış, dört semestr olarak haftada iki saat okutulan seçmeli dersler (Eğitim Sosyolojisi, Çocuk Ruh Sağlığı vb.) konulmuştur. Konu alanı ders kitap incelemesi gibi diğer programlarda olmayan dersler de eklenmiştir.

SONUÇ

Tarihsel süreç içindeki sınıf öğretmeni yetiştiren kurumların ders programlarının analizi sonuçlarına göre;

1. Öğretmen yetiştiren okulların öğrenim sürelerindeki artış, derslerin kredi ve ders içerikleri üzerindeki değişikliğine neden olmuştur.

2. Program değişikliklerinin nedeni ve nasıl yapıldığı konusunda yeterince bilimsel incelemenin yapılmaması, istenilen başarıya ulaşma konusunda endişeler doğurmaktadır.

3. Sınıf öğretmeni yetiştiren okulların süreleri 1924'ten 1989 yılına kadar toplam 5 defa değiştirilmiş ve bu okullar aralıklı olarak 7 yıl mezun vermemişlerdir. Bugünkü sınıf öğretmeni açığının oluşmasının en önemli nedenlerinden biri de budur. Bu durumun sonucunda, sınıf öğretmenliği ihtiyacını karşılamak üzere 433 çeşit kaynaktan atama yapılmıştır.

4. Öğretmen yetiştiren okulların programlarında araştırma teknikleri konusunda derslerin olmaması bir noksanlık olarak değerlendirilmelidir.

5. Türkiye'de öğretmen yetiştirmede uygulanan modellerden istenilen başarıların elde edilmemesinin en önemli nedenlerinden biri de her yeni uygulamanın bir önceki uygulamaların deneyimlerinden yaranmasından kaynaklanmaktadır. Yeni uygulama hem eskiyi yok sayma anlayışı içinde girmiştir hem de yeni programın dayanacağı temeller konusunda bir araştırma yapılmamıştır.

6. Nüfusun %7'sine yakınının okuma yazma bilmediği ve yine nüfusun büyük bir kısmının yetişkin eğitime şiddetle ihtiyaç duyduğu ülkemizde, özellikle Eğitim Fakültelerinin Sınıf Öğretmenlikleri bölümünde Halk Eğitimi derslerinin olmaması büyük bir noksanlıktır.

7. Köy Enstitüleri hariç, diğer öğretmen yetiştiren okulların programlarında önemli benzerlikler vardır.

8. Eğitim Fakültelerinde yeniden yapılanma ile konulan Okul Deneyimi I ve II derslerinin gözlem mahiyetinde olması, öğretmen adayının pasif bir şekilde uygulama yapacağı sınıfta oturarak gözlemlerini saptaması, asıl ders öğretmenin tedirgin olmasına neden olabilir.

9. Halen nüfusumuzun %90'ına yakın bir bölümünün kırsal alanda ya da köy görünümü gecekondularda yaşamaları bu yerleşim alanlarının özelliklerini bilen öğretmenlerin yetiştirilmesine ihtiyaç duyulmasına neden olmaktadır. Buna uygun derslerin sınıf öğretmeni yetiştiren okulların programlarında yer almasında fayda vardır.

KAYNAKLAR

- Akyüz, Y. (1982). *Türk Eğitim Tarihi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Bloom,B.S. (1979). *İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme*.(Çeviri:Ali Özçelik). Ankara: MEB Yayınları.
- Çağlar, A. (2001). "21 Yüzyılda Okulun Değişen Rolü ve Yeni Eğilimlere İlişkin İyimsen Bazı Öngörüler" *21.Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi*. İstanbul: Sedar Yayınevi.
- Ertürk S. (1972). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.
- Fındıkcı, İ.,(1996). *Bilgi Toplumu Yöneticilerinde Kendini Geliştirme*. İstanbul: .Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayını
- Gökçe, F. (2000). *Değişme Sürecinde Devlet, Eğitim*. Ankara: Eylül Yayınevi.
- Kavak ,Y. (1997). *Dünya' da Türkiye'de*. Ankara: Pegem Yayınları.
- MEB. (1939). *Tebliğler Dergisi*; Ankara.
- MEB. (2001). *2002 Yılı Başında Millî Eğitim*. Ankara.
- Oktay, A. (1998). "Türkiye'de Öğretmen Eğitimi" *Millî Eğitim Dergisi* Ocak-Şubat-Mart ,137
- Öztürk, C. (1998). *Türkiye'de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar*. İstanbul: M.Ü.A.E.F. Yayınları.
- Öztürk, C. (2001). "21Yüzyılın Eşiğinde Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme" *21.Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi*. İstanbul. Sedar Yayınevi.
- Töremen, F. (2001). *Öğrenen Okul*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yüksek Öğretim Başkanlığı (1998).*Eğitim Fakültelelerinde Öğretmen Yetiştirme Programlarının Yeniden Düzenlenmesi*. Ankara.